Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Almue-overtro I

Hrolf Thorulf

Vinden tuder til regn

Spådomme & mærkedage
om vejr og vind

forlaget
HiiN

Almue overtro I

Hrolf Thorulf

Vinden tuder til regn

Spådomme & mærkedage

om vejr og vind

forlaget
HiiN

VINDEN TUDER TIL REGN.

© Hrolf Thorulf. 1983.

forlaget **HiiN.**

Skrift: Boldface/ italic PS.

Papir: Grå kardus. 100 g.

Tryk: Witzel Bogtryk. Ribe.

ISBN 87 88610 00 4.

Den Første Part.

Tegn til tørt og klart Veyr af Solen.

Om aftenen siger I: Det bliver en skøn dag, thi Himmelen er rød; og om morgenen: det bliver storm i dag, thi Himmelen er rød og mørk. Om Himmelens udseende vide I at dømme, men om tidernes tegn kunne i det ikke. Matthæus kap. 16 v. 2 - 3.

I den danske befolkning har vejret altid været et stående samtaleemne. Tidligere fordi det var nødvendigt og ønskeligt at vide, hvordan morgendagens vejr ville blive. Man tog varsler. I dag fordi, ja, kan man ikke finde på andet at tale om, så er der altid vejret.

Altså - vi taler stadig, som for tusinder af år siden, om vejret. I disse mange år er der opsamlet en viden, en erfaring, som adskillige generationer af danskere har stolet på. Ikke blindt, men alligevel.

I dag har vi ikke i samme grad brug for, med baggrund i de tegn naturen giver, at kunne forudsige vejret. Det gør andre for os. Vi kan nøjes med at se TV eller læse om vejret i avisen. Alligevel er der mange, som i det daglige benytter sig af de gamle vejrremser, eller dele af dem, men måske med en anden betydning. Med denne lille bog bliver det muligt at finde betydningen igen og blive sin egen vejrprofet.

Julen

Er Julen end mild
som den Herre Krist,
så kommer dog
vinterkulden forvist.

Når vi allerede i juledagene begynder at tage vejrvarsler, hænger det samm en med, at man fra gammel tid regnede de tolv juledage med til det nye år. En dag for hver m åned. Varseltagningen foregår på følgende måde:

Med et stykke kridt tegner man tolv kredse over et vindue. Hver kreds deles med en streg i to . I hver af juledagene går man formiddag og eftermiddag ud for at se, hvord n vejret arter sig. Er himlen om formiddagen 1. juledag overskyet, udfyldes den øverste h lvcirkel. Er himlen om eftermiddagen skyfri, viskes nederste halvdel ud.

Januar vil da, som julemærket viser, få skyet vejr i den første halvdel og klart vej i anden halvdel. På denne måde fortsættes i de resterende elleve dage.

Til den læser, som gerne vil have et fingerpeg om de kommende måneders v ejr uden at ulejlige sig udendørs, kan de følgende julemærker anbefales:

Er Juledag en søndag, bliver vejret i det kommende år blæsende og varmt. Somm eren tør og munter. Kornet vil give et godt udbytte.

Er Juledag en mandag, får vi is og regn om vinteren. Senere følger tørke efterfulgt af storm. Høsten vil blive lille og tør. Bierne dør.

Er Juledag en tirsdag, bliver vejret en blanding af regn og sol. Sommeren vil blive god.

Falder Juledag på en onsdag, bliver vinteren hård med dårligt vejr. Sommeren vil blive våd, men høsten dog god. Bier og honning vil gå tabt.

Hvis Juledag bliver en torsdag, kan vi vente en god vinter med nogen blæst. Godt og rigeligt med korn.

For dem, der kan lide at lære udenad, følger der her nogle vigtige sætninger:

Efter julemørke følger sommertørke. En hvid jul giver en grå faste. Juletorden giver streng vinter. Har juleaften mange stjerner - vil høsten give strå og kærner. Lige så meget tåge før jul - lige så meget fog efter jul.

Ved julebordet kan det være hensigtsmæssigt at bemærke følgende:

Er gåsens brystben lyst og gennemsigtigt på kammen, betyder det en hård vinter, er det modsatte tilfældet, bliver vinteren mild.

Nytårsaften skal det gerne blæse for vi vil så få megen frugt på vore træer. Vi kan dog hjælpe lidt til ved at gå ud og ryste træerne i tilfælde af vindstille.

Nytårsdag: Er vejret godt denne dag, giver det fint høstvejr.

Januar

Hvis frosten ej kommer i januar,
i marts og april vi den sikkert har.
Hvis januar er klar og hvid,
får vi herlig varme ved sommertid.
Hvis i januar det tordne skulle,
kommer siden hen stor frost og kulde.

Først et godt råd til havefolket:

Man må ikke grave i jorden, hverken i januar eller i februar. Gør man det alligevel, kan man komme til at grave frosten ned, og dermed bliver udbyttet ikke så stort.

Har januars julemærke lovet frost og sne, er der her lidt trøst:

Selv om frosten er nok så streng og vedholdende, så kommer der dog altid mindst én tøvejrsdag mellem jul og Kyndelmisse (2/2).

Hvis det regner i januar, bli'r skoven tynd og marken bar.

Tycho Brahe, den berømte danske stjernetyder (1546 - 1601) mente, at der fandtes 32 mindre gode dage i årets løb. På disse dage , sagde han, skal man ikke foretage sig noget af betydning. Disse dage kaldes "Tycho Brahes Dage". For en sikkerheds skyld er de medtaget i de kommende kalenderafsnit. Man kan jo aldrig vide.

1. - 2. - 4. - 6. - 11. - 12. og 20. januar er alle Tycho Brahes Dage. Så er det sagt.

6. Januar. Hellig tre Kongers Dag. Dagen er blevet et hanefjed længere. Det vil blive et odt ærteår, hvis det er stjerneklart på denne aften.

7. Januar. Skt. Knuds Dag. (Knud Lavert død 1131). Julen ender. Det er derfor, det hedder: Sankt Knud driver julen ud.

10. Januar. Poul Eremits Dag. På denne dag skal der være solskin så længe, at ti tommelfingrede kællinger kan sadle èn hest. Hvis det sker, er der chancer for et godt år.

20. Januar. Fabiani Dag. Nu nærmer vi os vår. På denne dag begynder safterne fra trærød-rødderne at trænge op i træerne.

22. Januar. Vincenti Dag. Spansk Helgen. Død 300. Er dagen blank, bliver vinteren god.

25. Januar. Skt. Pouls Dag. Endnu et forårstegn. Lærken kan denne dag begynde at synge. Gør den det, vil den tie lige så mange uger efter Kjørmis (2/2), som der er dage fra Pouls Dag til Kjørmis. Skønt og klart vejr på denne dag vil give et godt år. Bliver det modsatte tilfældet, bliver året dårligt.

Når Poul lægger bro (is), så brækker Per (tø). (22/2)

Er Poul god, så bliver Per det også. Er Poul derimod vred, så bliver Per værre.

Skt. Pouls dag driver alle julemærker ud.

Februar

Når Kyndelmisse knude
sin pose ryste vil,
skal du til kvæg og stude
halff foder haffe stil.

Vi er med denne måned nået til vinterens midte. Den vigtigste dag er Kyndelmis en. Dens plads midt imellem 1. november og 1. maj gav den en fremtrædende plads bl ndt alle vinterens mærkedage. Efter denne dag kunne man se en ende på alle de proble er, som vinteren indebar.

I mange af rimene optræder ordet "knude" . Den oprindelige betydning er en lyngning på en snor, men i den forbindelse, vi har med at gøre, kan det betyde to ting. nten en tæt samling stjerner på Mælkevejens midte, eller en sammenblanding af ordene knog " og " knug ", der begge kan betyde "snefog" eller "strengt vintervejr". Hvis b nden på Kjørmes Dag, som Kyndelmisse også kaldtes, kunne sidde inde og se sneen fyge o hvirvle rundt som en knude, var det et syn, som han var glad for: *Thi Kyndelmisse fløde (sne g'ir midsommer grøde.*

Lige et par ord om februar som helhed: *Det er bedre at gå imod en sulten ul end at se en mand arbejde i skjorteærmer i februar. Er februar mild, vil påskekulde følge efte .*

Tycho Brahes Dage: 11. - 17. - og 18. februar.

2. Februar. Kyndelmisse. Ordet er nordisk. Kyndel = lys, misse = messe. Denne dag blev kirkelysene indviet. Er det ondt vejr , kan man frit rive høet ud af stakken med begge hænder. Er det derimod godt vejr, skal man holde igen med den anden hånd. Går grævlingen denne dag ud af sin hule, og solen skinner, bliver den så bange for sin egen skygge, at den farer ned i hulen igen og bliver der i syv uger, for så længe vil vinteren vare. Var der derimod grå vinterkulde, blev den ude, for nu var der ingen hård vinter at frygte mere det år.

3. Februar. Skt. Blasius Dag. Denne dag blæser det ofte. Blæsten kalder på de dyr, som har ligget i dvale. F.eks. firben, snog. Svalen, som har ligget i mosen, og viben, som har ligget på bunden af et vandhul med et rør i næbbet, hvorigennem den har suget luft,bliver også vækket.

6. Februar. Dorothea Dag. Helgeninde. (Dræbt år 287). I dag springer vintergækken ud.

22. Februar. Skt. Peders Dag, eller Peders Stol. Apostlen Peder ophøjes til kirkens overhoved. Skt. Peder kaster en varm sten i vandet så isen begynder at smelte. Har Peder skæg (istapper) holder frosten ved.

24. Februar. Skt.Mathias Dag. Mathias bryder is, men finder han ingen, så lægger han is. Vejret på denne dag vil holde i 40 nætter. Efter Skt. Mathias Dag vover ræven sig ikke ud på isen.

Marts

Dernæst kom Lucius og Tord med sit lange skæg,
bad Gregorium lokke børn under væg,
Gertrud hun tog da Bent med sig,
og Maria blev hilset, det siger jeg dig.

Marts hed i gamle dage Thor - eller Tordmåned, men navnet har intet med asaguden Thor at gøre.Derimod er det direkte tilknyttet bondelivet. Det angelsaksiske ord ord, som betyder smuds eller skarn, giver et fingerpeg. Marts var den måned, hvor bønde ne kørte gødningen ud på markerne og anbragte den i små dynger. Tordsmåneden = dynge måneden, altså måneden med stakke af gødning.

I mange vers om marts personificeres måneden: *" Tord med sit lange skæg".* skægget, der tales om, er de lange og ofte tykke istapper, som hang langs tagskægget på de tråtækte huse. Børnenes fantasi kunne hurtigt forvandle rækken af istapper til et stort hvidt uldskæg. For øvrigt var istapperne i marts et af mange forårstegn. Nu var våren nær.

Her følger et par ord om marts, som er den første af de tre forårsmåneder:

Tør marts, våd april og kold maj fylder bondens kælder, lade og høstænge. Er januar og februar mild, bliver marts kold. Er marts aldrig så slem, så skal den dog give ni søn merdage. Falder der megen tåge i marts, vil der falde meget regn om sommeren.

Her er " Thycho Brahes dagene" i marts: Den 1. - 4. - 14. - og 15.

Tamperdag: Onsdagen efter Askeonsdag. (Onsdagen efter faste) Fra det hjørne vinden blæser på tamperdag, vil den vedblive med at blæse i et fjerdingår.

9. Marts. 40 ridderes Dag: 40 riddere blev martyrer i Armenien år 320. Som vejret er denne dag, vil det vedblive med at være i fyrretyve dage. Det må ikke blæse denne dag, for så blæser det kornet af sommeren.

11. Marts. Tala: Tala var en kristen jomfru, som led martyrdøden under Kejser Diokletian. (285 - 305). Tala trænder (sætter væven op), Gregorius slår til (væver), Benediktus skærer væven ned.

12. Marts. Gregorius Dag: Gregorius tø er bedre end 24 læs hø. Kan en krage skjule sig i rugen Gregorius dag, bliver det et godt kornår.Denne dag skal alt indendørs arbejde være ovre, man må herefter ikke fyre i kakkelovnen eller tænde lys om aftenen.

16. Marts. Skt. Gudmunds Dag: Så længe Gudmund og Gjertrud ikke har rystet deres hale (sne - eller blæsevejr), skal man ikke af vinteren prale.

17. Marts. Gertruds Dag: Gertrud og Bent blander en god kofte,d.v.s. sne og regnslud.Der hentydes til almuens grå vadmel.

21. Marts. Benediktus: Denne dag skal soen tåle tre slag af en bynkestilk og derefter føde sig selv.

25. Marts. Frue Dag eller Mariæ Bebudelsesdag: Frue nats tø, giver 100 læs hø.

April

Så plejer lykken ot vende sig snart,
og April vejr har en sådan art.

Udi denne måned skilles vinteren fra sommeren; thi nu begynder alle kreaturer a parres, og vejrliget er usundt, fugtigt og undertiden ulystigt. Denne beskrivelse af april b ev givet allerede i 1648 og dækker ganske godt de øvrige, der findes om måneden. April var for øvrigt fårenes måned, og havde navn derefter: Faremåned. Navnet genfindes i et ammelt rim: *Aldrig var Fare så bøs, han gav jo altid løv og græs.* Rimets mening finder vi i mange gendigtninger. F.eks. *April går aldrig så bøs ind, den går dog ud med et grønt ær ie. Eller April narrer kjolen af din dovne krop, og isner den gennem fra tå til top.* En mere sk emtende version får vi i: *Aprils lunefulde vejr og unge piger er ikke til at stole på.*

Aprils vejret blev også taget til indtægt for den kommende tids høstudbytt : Aprils *væde, er bondens glæde. April regn, gavner både præst og degn. For April er det e heldigt tegn, når den gi'r varme og dygtig regn.*

Til slut skal lige nævnes et par regler vedrørende vejrprofetier: *Kommer April m ld ind, vil den gå vred ud. Når vinden er i nordøst i april, får vi eftervinter.*

Aprils "Thycho Brahes dage" er: Den 10. - 17. og 18.

Nu nærmer sommeren sig. April er den måned, som danner overgangen mellem vinter og sommer. I denne måned begynder alt levende at røre på sig. Derfor er det meget naturligt, at der til denne måned knytter sig mange varsler til det levende.Det er desuden i april, at påsken som oftest falder (mellem d. 22. marts og den 25. april). Der er også knyttet varsler til denne højtids dage, - varsler, som afspejler forventninger og håb til den kommende sommer. Lad os starte med aprils "urokkelige" mærkedage:

14. April. Tiburtius Dag. Tiburtius tø, giver bonden hø. I vore nabolande, Sverige og Finland, regnes denne dag for den første dag i sommeren.

23. April. Skt. Georgs Dag. Helgen dræbt år 303. Engen sætter frø ved Skt. Georgs. På denne dag er hvert græsstrå så godt som et havrekorn. Så længe frøerne kvækker før Skt. Georgs Dag, skal de tie efter den.

24. April. Skt. Bertels Dag. Martyr. Død 997. Bertelmøs tø, er så god som 100 læs hø.

25. April. Skt. Markus Dag. På denne dag pløjer eller sår bonden ikke. Det, som pløjes eller sås på denne dag, bliver angrebet af små orme.

Påsken

Ser du, hvor i skovene alle træer skyde,
mærker de, hvor engene sig i våren fryde;
nu det visne vorder grønt,
hvad der falmed atter skønt,
det gør påskemorgen.

Ugen før påske hedder Dimmeluge. Det betyder egentlig den stumme uge, og ordet hentyder til, at kirkeklokkerne i denne uge ikke ringede. (Dumbi = stum). Om denne uge siges det: *Dimmeluges væde får mange børn til at græde. Dimmeluge er sjældent god.*

Palmesøndag. Er Palmesøndag klar, gir det et frugtbart aar. Regner det denne dag, vil det give en ustadig høst.(Jesus græder over Jerusalem).

Skærtorsdag. Skærtorsdags tø giver mange læs hø. Skærtorsdags regn bærer gulc i gren.

Langfredag. Langfredags mørke med tåge, da må vi hjertelig vor Gud anråbe, men bliver den klar, da får vi et godt og frugtbart år. Når træerne drypper Langfredag, kan man godt vælte høet ned fra loftet.Drypper de ikke, skal man plukke det ned.

Påskedag. Fryser det påskedag, bliver der kun lidt hø og smør. Regner det denne dag, vil det regne i tre søndage i træk. Hvor vinden står påskemorgen, vil den stå det meste af året.Står solen påskemorgen op på en skyfri himmel, så varsler det mildt vejr. Kommer solen op gennem en sky, varsler det kulde og hårdt vejr. Er himmelen dækket med skyer, varsler det regn - rusk - og stormvejr.

2.Påskedag. Hvor vinden er denne dag, vil den holde sig til Pinse.

1. Cor. 10. 31. Hvad heller I da æde eller drikke, eller giore noget, da giorer alle Ting til Guds Ære.

Maj

Sommeren føder,
vinteren øder.
Sommeren nærer,
vinteren tærer.

Helt tilbage fra 1350 finder vi ordsproget: *Kaaldh sommer gør warmth ladegu .* Denne gamle vejrregel har været kendt lige siden og indeholder en ganske rigtig iag tagelse. Hvis nemlig vejret i maj bliver koldt, vil kornets og græssets rodnet udvikle sig raftigt, gå dybere i jorden, og dermed sikre planten vand i tilfælde af en tør sommer.

Normalt, eller ofte er maj en kold og ret våd måned. Denne iagttagelse afspejler ig også i de gamle optegnelser, idet mange af dem udtaler: *Er det i maj køligt og vådt - fylder høst og kornet i laden godt.* Et andet sted står der: *Den kolde maj gør varm lade, m n varm maj gi'r nøgne blade.* Nogle steder i landet omtales den våde maj endog i meget "gyldne" vendinger: *Regn i maj, er så godt som en kongekrone. Eller: Majmåneds regn ko betale en guldplov.* Selv sne omtales i maj med gyldne ord: *Maj snø gi'r smør på brø, Ma snø er som guld så rø.*

Er vejret i maj derimod varmt og mildt, er det tegn på et dårligt år. I denne måned g nfinder vi rimet om ulven og manden i skjorteærmer fra februar måned.

Thycho Brahes dagene i denne måned: Den 7. & 18. maj.

1. Maj. Valborgdag eller Voldermisse. På denne dag må det endelig ikke regne. Gør det det, så vil det ikke kunne regne nok resten af året. Hvis det stormer på Valborgdag,vil smørret blive dyrt. Hvis det kun stormer om formiddagen, vil smørprisen falde den sidste del af sommeren. Sang lærken før Kyndelmisse, vil den græde lige så mange dage efter Voldermisse.

3. Maj. Korsmessedag. I året 326 blev Kristi Kors fundet. Dette er en god sædedag. Så byggen. Korsmissedag råder for vejret i resten af sommeren.

Store Bededag. Denne dag må det ikke blæse. Sker det alligevel, vil fløden blæse af mælken hele sommeren. D.v.s. der vil ikke komme græs nok til køerne.

Kristi Himmelfartsdag. Den byg,der såes på denne dag, bliver den bedste.

25. Maj. Skt. Urbans Dag. Pave Urban døde som martyr år 230. Dette er en vigtig mærkedag. På denne dag skal man spå, hvordan kornhøsten vil blive. Mange havesager plantes eller sås med fordel denne dag. Blæst vil gøre resten af året stormfuldt.

28. Maj. Skt. Vilhelms Dag. Fransk helgen. Død 812. Går vinden i nordvest, bliver der ingen god boghvedegrød.

Pinse. Pinsevesten bringer stærk regn og er ikke god for grøden. Regner det i pinsen, bliver året ikke særligt frugtbart, og vi får regn i syv uger. Det må ikke regne i Pinsen, for så vil det tørre en digetørv inden Skt. Hans (24. juni).

Juni

I juni regn og varme dertil,
således bonden det have vil.
Juni varme gør grøn hver torn,
men ros før Skt. Hansdag ej dit korn.

I denne måned præges vejrvarslerne af den ofte regnfulde måned. Regn på en bestemt dag udløser de traditionelle 30 til 40 dages efterfølgende regn. Det naive i disse varsler kommer tydeligt til udtryk i forbindelse med to af denne måneds mærkedage: Trefoldigheds søndag og Syvsoverdag. Regner det **Tre**foldighedssøndag, skal det regne **tre** uger derefter, og på samme måde med **Syv**soverdag - **syv** uger.

Noget er der imidlertid om snakken.. Godt nok har det vist aldrig regnet i syv uger i træk fra den 27., men det har vist sig, at det ofte har regnet gennem lang tid fra denne dato. Dog ikke uafbrudt som varslet giver udtryk for.

Her følger nogle varsler for juni som helhed:

Regn i juni gi'r korn hos bonden. En kold og hård juni er uheldig for alle vækster. For det meste får man regn ved Skt. Hans og blæst ved jævndøgn. Hvis gøgen kukker længere end til Skt. Hans dag, bliver der dyrtid.

Den 6. juni er det en Thycho Brahes dag.

Trefoldighedssøndag eller Trinitatis. Regner det denne dag, vil det regne i tre uger derefter.

8. Juni. Skt. Medardi Dag. Som vejret er Medardus, således vil det være i høsten.

15. Juni. Skt. Veits Dag. Vitus var en 12 årig dreng. Martyr under Kejser Diokletian. Hvis det regner denne dag, vil det regne i 30 dage. Regn på denne dag vil fordærve byggen..

17. Juni.Skt. Botolphus Dag. Bodelsmisse. Mindedag for den engelske abbed Botulf. Død ca. 680. Regner det ikke på denne dag, vil man få små og lave neg. Får vi ikke Bodelmisse væde, da skal barnet i vuggen græde. Så længe rugen dræ før Bodelmisse, så længe mejes den før Olufs Misse.(29/7).

24. Juni. Skt. Hans Dag. Johannes Døberens fødsel. Skt. Hans dags regn giver et grønt år. Skt. Hans regn giver godt til præst og degn. Se denne dag på kæret. Er det hvidt af kæruld, skal høet sejles hjem.Er det rødt af hjertegræs, kan høet køres hjem.Før Skt. Hans trækker torden mod vinden, men efter denne dag med vinden.

27. Juni. Syvsoverdag. Syv hellige sov 377 år i en hule ved Ephesus. Regner det Syvsoverdag, vil det regne i syv uger. Regn på denne dag vil give en meget vanskelig høst.

Juli

Er juli måned meget hed,
da hvæs din le og høstfolk bed.

Juli bringer de første varsler om den kommende vinter. På Skt. Jacobi dag den 25. kan vi få det første fingerpeg om, hvor streng vinteren vil blive. Men hundedagene er også begyndt to dage før. I hundedagene (23/7 - 23/8) kan alting ske, sagde de gamle og der er noget om det. Vejret er i denne periode meget ustablit. Om det hænger samr en med stjernen Sirius, som også kaldes Hundestjernen,skal være usagt. De gamle troede det.Man havde for øvrigt al mulig grund til at følge vejrets udvikling i måneden lige op til hø ten.For mange har høstudbyttet været et spørgsmål om liv eller død. Så det er forståeligt, a ethvert nok så lille tegn fra naturens side er blevet studeret med omhu. Lad os derfor s lidt på nogle af de varsler, man tog i naturen.

Er der i hundedagene mange hvide skyer på himlen, giver det vinter med megen sne Regner det i de første hundedage, vil det tørre i de sidste.

Også dyrene tog man varsler efter. Her følger nogle eksempler, som dog ikke di ekte er knyttet til juli måned:

Kommer solsorten tæt til vinduerne, bliver det en streng vinter.Når man hører s covduen er det tegn på godt vejr. Stikker lopperne meget, bliver det regn.

I Juli er den 17. og den 21. Thycho Brahes dage.

2. Juli. Mariæ Besøgelsesdag. Jomfru Maries besøg hos Johannes Døberens moder. Dagens vejr varer ved til Olsdag (29/7) og fortsætter igen den 15/8.

8. Juli Skt. Kjelds Dag. Dansk helgen fra Viborgegnen. Død 1150. Bliver det meget varmt på Kjelds dag, skoldes byggen. Dagen kaldes også Kjeld Sviebyg.

10. Juli. Knuds Dag. Kong Knud den Hellige. Skt. Knud driver bonden ud med leen for at redde, hvad reddes kan. Skt. Knuds tørke, gør bondens tanker mørke.

13. Juli. Skt. Margrete Dag. Skt. Margrete pisser på nødderne. Når det regner på denne dag, bliver der ingen nødder. Margrete pisser i høstakkene. Dagen kaldes derfor også Margrete Råddenhø, for når det regner på denne dag, vil det blive ved med at regne til høet er rådnet på engene.

22. Juli. Maria Magdalene Dag. Maria Magdalene sætter humle på tene. (Knopper på grene).

23. Juli. Hundedagene begynder.

25. Juli. Skt. Jacobi Dag. Apostlen Jacob den Ældre. Skinner solen klart denne dag,kan der ventes en streng vinter. Regner det, vil vinteren blive mild. Når i juli Jacobus er varm og klar, som oftest om julen kulde vi har.

29. Juli. Skt. Olufs Dag. Kong Oluf den Hellige. Død ved Stiklestad 1030. Er Olufs dag våd, vil bonden høste med gråd.. Er det fuldmåne, bliver vinteren streng.

August

Gi'r august for meget vådt,
bliver septembervejret godt.
Er i august den første uge hed,
så varer vinteren længe ved.

Regn, blæst og vinter præger mærkedagenes spådomme i denne måned. Frygten for en dårlig høst og en langvarig, hård vinter har tydeligvis påvirket varseltagningen. En gennemgang af nogle års vejrforhold for denne måned har ikke givet anledning til at betragte august som en særlig våd og blæsende måned. I årene fra 1972 - 1976 faldt der sammenlagt 194 mm, hvilket giver et gennemsnit på kun 38,8 mm. Til sammenligning var nedbøren i samme periode i juli måned oppe på 56,6 mm i gennemsnit.

Regn i august var gennemgående et varsel om smukt septembervejr, ligesom regn i slutningen af måneden pegede mod vinter. Vintervarsler er også specielt knyttet til dagene den 10. og 19. august, medens der til den 1. og 24. er knyttet varsler om blæst og storm, der på uheldig vis kan skade endnu ikke høstet korn. I ældre tid begyndte høsten noget senere, end det er tilfældet i dag.

Midt i august begynder *Marie Messe (16/8 - 6/9)* I denne tid tog man vintervarsler *Når i Marie Messe himlen i øst er fuld af blåner, vil det give en streng vinter.*

Hundedagene slutter (23.), men dagen efter begynder *Kattedagene: Hvor længe de varer, vides ikke, men de er mere vanskelige, mere utro end Hundedagene.*

Tycho Brahe dage i august: 20. og 21.

1. August. Peders Fængsels Dag. Dagen kaldes også Våde Per, da det ofte regner på den. Per Fængsels regn gør rugen klejn. Regner det denne dag, vil høstmåneden blive våd. Blæser det hårdt Peder Fængsels Dag, får vi ustadigt høstvejr.

10. August. Skt. Laurentii Dag. Er dagen mørk, vil vi få en våd vinter. Er formiddagen klar, bliver vinteren før Kyndelmisse hård. Er eftermiddagen klar, bliver vinteren efter kyndelmisse streng.

15. August. Marie Himmelfarts Dag. Regner det denne dag, vil det regne i ni dage.

19. August. Skt. Sebaldus Dag. Hvis lyngen blomstrer til Skt. Pals, skal vi gå i sne til hals.

20. August. Bernhardts Dag. Bernhardt blæser hårdt.

24. August. Skt. Bartholomæus Dag. Apostel. Vejret i høsten vil blive som vejret på denne dag. Hvad der står på marken denne dag, kan man lige så godt lade blive stående. Det vil nemlig ikke være muligt at få noget ud af det på grund af storm. Dagen kaldes derfor også Bertil bryder strå. Storm ved denne dag er sikker. Den kommer enten før eller efter dagen. Den sidste vil blive den hårdeste.

Fra midten af denne måned begynder varmen at tage af.

September

I september tidsler med hoveder store,
et mildt efterår man da vil spore.
September rug bliver stærk og stor,
giver fyldig kærne, meget foer.

Mærkedagenes varsler i september adskiller sig ikke væsentligt fra de varsler vi har set i de foregående måneder. En enkelt lille ting er måske nok værd at hæfte sig ved. Månedens gamle navn - Fiskemåned. Navnet indikerer,at høsten nu er ovre - at man går til et andet arbejde for at få mad på bordet. August hed Høstmåned.

Fiskemåneden har to Thycho Brahes dage: Den 16. og den 18.

1. September. Skt. Ægidius Dag. Hvis denne dag er klar, bliver vejret klart hele måneden.

8. September. Mariæ Fødsel. Klart vejr denne dag betyder et mildt efterår.Rugen skal være sået på dette tidspunkt.

21. September. Matthæus Dag. Godt vejr på denne dag giver gode træfrugter næste år.

29. September.. Skt. Mikkelsdag. (Ærkeenglen). **Vi nærmer os nu den kolde tid. Hvis De som så mange af dagens danskere, har dårlig ryg, skal De på denne dags aften drikke et godt glas mjød. Derved undgås rygve i det år.**

Så længe det fryser, eller der er rim før Mikkelsdag, så længe vil der være rim efter Valborg. Lige så dybt solen skinner i vandet denne dag, lige så dybt vil det fryse i vandet den følgende vinter.

Oktober

Sidder løvet i oktober på træerne fast;
da kommer streng vinter,
om just ej med hast.

Fra oktober findes der ikke mange overleverede varsler. De få, der kendes i dag, handler om månedens løvfald og giver anvisning på, hvordan dette kan tydes. Anvisningerne, der gives, går ofte ud på, at hvis bladene falder langsomt af træerne, vil det give en lang og streng vinter. Lad os gå direkte til mærkedagene.

Som nævnt findes der for måneden ikke mange varsler, og af *Thycho Brahes dage er der kun én, nemlig den 6. oktober.*

15. Oktober. Hedvigs Dag. Hedvig var en polsk hertuginde.Død 1243. Helgen 1267.

16. Oktober. Gallus Dag. Gallus var en irsk klosterstifter. Død 640.

Disse to dage er knyttet sammen med det samme varsel: Er Hedevig våd og Gallus tør, så kan vi så rug både i moser og kjær.

23. Oktober. Skt. Søren. Når Skt. Søren kommer til by, gi'r han køer og kalve ly.

28. Oktober. Simon Juda Dag. Går du nøgen, tro ikkun mig, om Judæ Dag, det angre dig. Er vejret pænt på Juda Dag - sne i Jul er en sikker sag.

November

Hellemisse må du mig vente,
Mortensmesse om jeg tør
kommer jeg end ikke før,
så kommer jeg Skt. Karens Dag,
og lægger mig for din dør.

I november begynder vinteren. Det siger bl.a. det lille vers, som dette afsnit indledes med: Så kommer jeg Skt. Karens Dag og lægger mig for din dør. Den "jeg", der er tale om, er vinteren. Det er derfor, når folketroen direkte sætter en dato på årstidens skifte ı, meget naturligt, at også varslerne for den pågældende måned omhandler dette skift.

Måneden indledes med en betydningsfuld dag: Alle Helgens Dag. Til denne dag er der knyttet et utal af folke - og kirkelige traditioner og forestillinger. Her skal blot nævnes, at man på denne dag tog varsler af solskin, løvfald, regn og vind. De fleste af varslerne fortæller om den nu nært forestående vinter, men også kornpriser, forråd af foder, sygdomme og meget andet blev der varslet for.

Alle Helgens Dag var en katolsk festdag, men i 1770 blev den her i landet henlagt til første søndag i november.

I november finder vi to Thycho Brahes dage: Den 6. og den 18.

1. November. Alle Helgens Dag. Denne dag går man i skoven. Her hugger man en spån af et bøgetræ. Er spånen våd, bliver vinteren våd. Er den derimod tør, bliver vinteren kold og hård. Skinner solen på toppen af træerne, bliver det kommende år et godt oldenår.

11. November. Skt. Mortens Dag. Biskop i Tours. Død år 400. Denne dag spiser man Skt. Mortensgås. Se godt på gåsebenet. Den forreste og bageste del. Er benet brunt, betyder det svær kulde, er det hvidt, spår det sne og regn. Er der mørke pletter på brystbenet, betyder det, at frosten bliver afbrudt lige så mange gange, som der er pletter. Benet nærmest halsen fortæller om tiden før jul, den bageste del om tiden efter jul. Efter Martine skjemter vinteren ikke. Er Skt. Morten tør og klar, da følger en streng og klar vinter.

23. November. Skt. Klemens Dag. Denne dag begynder vinteren. Skt. Klemens vil os vinteren give, Skt. Peder vil os våren inddrive, Sommeren fører Skt. Urban, men høsten (efteråret) Skt. Simforian.

25. November. Skt. Catharina eller Karens Dag. Fryser det denne nat, vil det give frost i 18 uger.

30. November. Skt. Andreas Dag. Sæt denne dags aften et glas vand på et bord og lad det stå natten over. Er vandet om morgenen løbet over, vil vinteren blive fugtig og våd og ligeså sommeren. Bliver vandet i glasset, bliver vinteren kold og sommeren tør.

December

Giver december megen sne og kulde,
af korn bliver loft og lader fulde.

Om december, som i folkemunde blev kaldt " De kolde hundedage ", er der ikke meget at sige. Ved juletid slutter året, og før jul er der kun et par enkelte mærkedage. Fra 1803 har vi en beskrivelse af denne årets sidste måned:

December er den første egentlige vintermåned. Begynder det at fryse i begyndelsen af vinteren med sne og rimfrost, menes vinteren at blive langvarig; falder tillige småhagl i begyndelsen af frosten, tiltager kulden, især om den kommer med nordlige eller østlige vinde, skal den blive lang og vedvarende. Kommer den egentlige vinter ikke med frost og sne før nytår, kan den forventes i marts og april, hvorfor landmanden bør være usholder med vinterfodringen, da en julesommer giver påskevinter. Dog skader den regn og væde sæden mindre, som falder før jul, end den som falder i januar, februar og marts.

Thycho Brahes Dage: 6., 11, og 18.

4. December. Skt. Barbara Dag. I Barbara Dag viger solen -

13. December. Skt. Luctedag. Skt. Luciæ Dag kommer hun til os igen.

Søndag: *Søndags regn og mandags slud,*
det varer hele ugen ud.

Søndags vejr til middag,
er ugens vejr til fredag.

Mandag: *Mandags vejr til middag,*
er ugens vejr til fredag.

Mandags vejr bliver ved til fredag
undtagen torsdag, som glipper.

Man må ikke ønske regnvejr om mandagen, for så vil det regne om fredagen.

Tirsdag: *Tirsdag giver vejr til torsdag.*

Fredag: *Fredags vejr er søndagsvejr.*

Fredags vejr er næste uges vejr.

Fredagen kommer med sit eget vejr.

Vent til fredag, så skifter vejret.

Lørdag: *Om lørdagen får man altid solskin, for da skal de fattige have tørret deres tøj.*

Selv om lørdagen er aldrig så slem, så lader Vorherre os alligevel solen se.

Lørdags vejr til middag
bliver ved til fredag.

Lørdags blæst gør ugen bedst.
Lørdag lun gør ugen ond.

Når sneen falder om lørdagen,
bliver den liggende.

Dagen

Når det regner ved solskin, vil det regne dagen efter

Slår regnen bobler på vandet, når den falder, vil det også regne dagen efter.

Tuder uglen hult, bliver det dårligt vejr, men når den siger "tivit", kan man vente en smuk dag.

Aften rød gør morgen sød,
morgen rød gør trøjen blød.

Når det sortner mod vesten ved kvæld,
åbner skyen om morgenen sit væld.

Når det fryser fra sønden,
fryser tappen i tønden.

Søndenvind er som kvindesind -
den ender altid med gråd.

Sydosten-blammer (tunge eller flammende skyer) og kvindeklammer ender gerne med vand.

Vinden tuder til regn.

Ser luften ud som en hjejlemave,
så får vi regn inden trende dave.

Når luften ser ud som plukket to,
så får vi regn inden dage to.
(Plukket to = plukket uld.)

Bjerge i luften mod sydvest br ıger vådt vejr to dage efter.

Samler skyerne sig som plankerne i en båd, "bygges arken". Ses det i norc vest eller i nordøst, vil vejret forandre sig til væde, og det vil blæse mod arkens bagstav .

Rækker regnbuen ned i syd, fortsæt er regnen. Rækker den ned i nord, bliver det tø vejr.

En lille stump regnbue på himi en kaldes en "vejrstok" og er tegn på uroligt v jr.

Sætter duggen pletter på rudern , vil det storme i tre dage i træk.

Kilder

August F. Schmidt: Mærkedage og Vejrregler. * 1963.
Just M. Thiele: Danmarks Folkesagn III.* 1968.
P. J. Flemløse: En Elementisk og jordisk Astrologia om Luftens Forandringer, og hvad derunder begribes...* 1745.
H. F. Feilberg: Dansk Bondeliv. 1952.
H. F. Feilberg: Jul I - II. 1904.

De indsatte småtegninger og tekststykker er taget fra P. J. Flemløses bog fra 1745.

Notater

Den Siette Part.

Det 1 Capitel.

Tegn af hvilke man kand udi nogen Maade erfare, om det tilkommendes Aars Vext og Grøde, vil blive overflødig eller ringe.

Frugtbarheds Tegn.

377.

Meget Snee, som falder bequemmelig udi rette Tiide, desligeste ogsaa tilig Frost om Vinteren, bekomme Jordens Grode saa vel, at den pleyer gemeenligen at folge der efter god og mangfoldig.

378.

Er Rug-Sæds Tiid ter og klar, Maymaaned giver tilig Regn, og Træ, Hvede, Rug og anden Sæd, haver varme og terre Dage til deres Blomsters Fuldkommelse, og Frugtes Begyndelse, da vil Aaret vorde frugtbar.

379.

379.

Dersom Vinteren er vaad, dog ik e formeget overmaade vædskefuld, o Martii Maaned er tor, April fugti , og Sommerens Tiid giver Sæden Blomster bequemmeligt tort Veyr, da er det et temmelig got Tegn til e Grodefuld Aar.

380.

Snee-Vand, vedergvæger baad Jorden og all Vext saare vel, om saa er der kommer ikke strax Regn med Frost paa, og binder det saa sammen, at Vexten kommer imellem to Jise at staae.

381.

Naar Rode Træerne ere frugtbare, da vil ogsaa Sæden som til Menneskens Fode saaes, gierne bekomme sin fulde Fremvext.

382.

De som med Agre og Jordens Dyrkelse omgaaes, sige at naar den Urt Genuit, desligeste ogsaa den Urt Ferula, voxe fuldkommelig nok, og bære overflodig

ISBN 87 88610 00 4.